

Odgoj i obrazovanje djece s teškoćama

Devčić, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:296887>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NIKOLINA DEVČIĆ

ODGOJ I OBRAZOVANJE DJECE S TEŠKOĆAMA

Završni rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NIKOLINA DEVČIĆ

ODGOJ I OBRAZOVANJE DJECE S TEŠKOĆAMA

Završni rad

JMBAG: 0303085981, izvanredni student

Studijski smjer: Izvanredni preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Pedagogija djece s teškoćama u razvoju

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Posebne pedagogije

Mentor: doc.dr.sc. Dijana Drandić

Pula, 2022.

Sadržaj

Uvod.....	1
Razlika između djece s teškoćama u razvoju i djece s posebnim potrebama	3
Odgoj i obrazovanje djece s teškoćama kroz povijest.....	5
a) medicinski model (70-te godine 20. stoljeća)	5
b) model deficita (70.-ih i 80.-ih godina 20.-og stoljeća).....	5
c) socijalni model (s kraja 90-tih godina 20.-og stoljeća).....	6
Segregacija.....	7
Integracija	8
Inkluzija	8
Smjernice za planiranje i izradu individualiziranih kurikuluma.....	10
1. Početna procjena odgojno-obrazovnih potreba učenika.....	10
2. Planiranje individualiziranih postupaka, vrednovanja i prilagodbi učenja i poučavanja ..	10
3. Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda	11
Uloga nositelja kurikuluma	12
Sadržaj individualnog program odgoja i obrazovanja za ranu dob djece	13
Autizam	14
Inkluzija djece s autizmom	14
Andrew: zaokupljen pojedinostima	14
Govor kod djece rane i predškolske dobi.....	18
Razvoj govora u dječjem vrtiću.....	18
Sluh kod djece u ranoj i predškolskoj dobi.....	20
Razvojne osobitosti učenika sa oštećenjem sluha	21
Udruge za odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju	25
Udruga „MI“	25
Udruga „HOĆU-MOGU“	25
Zaključak.....	26
Sažetak	27
Summary.....	27
Literatura	28
Popis slika.....	29

Uvod

Svakom djetetu, pa tako i onom s teškoćama, treba pristupiti kao jedinstvenoj osobi, bez predrasuda, s razumijevanjem. Upoznati dijete nije lako, ali kroz razgovor sa njim, promatranjem njegovog ponašanja u prisutnosti osoba iz njegove okoline možemo steći potrebne informacije o samom djetetu. Isto tako, posebnost djeteta možemo prepoznati praćenjem kako dijete reagira na osjete, obrađuje informacije, komunicira s drugima, funkcionira na emocionalnom, intelektualnom i socijalnom planu, kakvi su interakcijski obrasci u odnosu na vršnjake i odrasle. Sve nam to može pomoći u shvaćanju odgojno-obrazovnih potreba pojedinog djeteta i izabrati najprikladnije metode.

Promatranje je vrlo bitan proces upoznavanja za svu djecu pa tako i onu s posebnim potrebama. Promatranje počinje s upoznavanjem djetetovih fizičkih osobina, od toga kako ono izgleda, koliko je visoko i teško i kako se kreće, a ako nije pokretno na koje načine pokreće dijelove tijela. Također je bitno promatrati aktivnosti u kojima dijete više ili manje pokazuje interese, ali i njegov odnos s ostalom djecom kroz njihovu međusobnu interakciju.

Slušanje djece je isto dio procesa upoznavanja. Činjenica je da odrasli često aktivno ne slušaju dijete. Ono o čemu dijete govori, način na koji izgovara riječi, prenosi li govorom emociju (radost, tugu, ljutnju) uvelike može pomoći boljem upoznavanju djeteta.

Razgovor s djetetom otkriva još vrijednije informacije o njemu. Odgovara li na pitanja, sudjeluje li aktivno ili pasivno u razgovoru te postavlja li i ono samo neka određena pitanja. S djecom je važno razgovarati čak i kad ona ne govore. Vrlo je bitno u razgovoru uočiti i ostale znakove komunikacije koje dijete pokazuje.

Svim navedenim načinima upoznavanja djeteta saznajemo više o njegovim jedinstvenim karakteristikama koje bi mogle ostati nepoznate pod nekim općim oznakama. Širu sliku postizemo promatranjem djeteta kroz različite svakodnevne situacijama unutar ustanove predškolskog odgoja: kao što su ponašanje prilikom jela ili odlaska na spavanje, ali i u samostalnoj ili grupnoj igri. Osim u dječjem vrtiću, djeca dolaze u interakcije s različitim skupinama ljudi, a promatranjem djece izvan okvira vrtića dobivamo još novih dodatnih informacija. Za bolje poznavanje djeteta također se

može razgovarati s roditeljima ili drugim članovima obitelji koji su uključeni u djetetov odgoj.

Najlakši način bi bio upoznavanje u domu djeteta gdje se svako dijete, pa tako i ovo s posebnim potrebama osjeća najopuštenije i najugodnije. Međutim, u većini slučajeva odgajatelj nema takve mogućnosti, stoga u razgovoru s roditeljima pokušava steći što više informacija.

Najvažniji korak ka upoznavanju djeteta sa posebnim potrebama je kontakt s djetetom, slušajući ga, promatrajući ga, razgovarajući s njim. Na taj način možemo planirati rad i aktivnosti te mu biti podrška i pomoći u njegovom daljnjem odgoju i obrazovanju.

Razlika između djece s teškoćama u razvoju i djece s posebnim potrebama

Da bismo razumjeli razliku između djece s teškoćama i djece s posebnom potrebama mora se navesti koja su to djeca s teškoćama, a koja s posebnim potrebama. Djeca s teškoćama su: djeca s oštećenjem vida, djeca s oštećenjem sluha, djeca s poremećajima govorno-glasovne komunikacije, djeca s promjenama u osobnosti uvjetovanim organskim čimbenicima ili psihozom, djeca s poremećajima u ponašanju, djeca s motoričkim oštećenjima, djeca sniženih intelektualnih sposobnosti, djeca s autizmom, djeca s višestrukim teškoćama, djeca sa zdravstvenim teškoćama i neurološkim oštećenjima (dijabetes, astma, bolesti srca, alergije, epilepsija i slično) (DPS¹), a djeca s posebnim potrebama su djeca s teškoćama i darovita djeca.

Kako bi podržao svu djecu, odgojno-obrazovni sustav trebao bi im pružiti potrebnu potporu i resurse koji im omogućuju postizanje postavljenih odgojno-obrazovnih ciljeva. Djeca s teškoćama su oni sa posebnim vještinama i uvjetima koji ih sprječavaju da učinkovito pridonese obrazovnom procesu, a dijete s posebnim potrebama je svako dijete koje ima teškoće u učenju znatno veće od svojih vršnjaka zbog čega trebaju odgojno-obrazovnu podršku i darovita djeca koja postižu natprosječne rezultate (vlastite sposobnosti, motivacija, vanjski poticaji) kojima je potrebna posebna odgojno-obrazovna podrška. Prema međunarodnoj klasifikaciji iz 2005. godine djecu s teškoćama dijelimo na:

- a) djeca s teškoćama u razvoju: riječ je o djeci i studentima s poremećajima organskog podrijetla, koji imaju obrazovne potrebe povezane s tim stanjima.
- b) djeca sa specifičnim teškoćama u učenju i/ili problemima u ponašanju i/ili emocionalnim problemima: to su djeca i studenti kojima je potrebna obrazovna podrška zbog različitih problema s kojima se susreću u svom akademskom okruženju.
- c) djeca s teškoćama uvjetovanim odgojnim, socijalnim, ekonomskim, kulturnim i/ili jezičnim čimbenicima: to su djeca čije potrebe proizlaze iz nepovoljnih položaja ili situacija u kojima su se nalazili.

¹ Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe

Ima djece i učenika koji imaju mogućnost razviti nekoliko poteškoća. Samo postojanje više poteškoća također stvara novu dimenziju teškoćama. No, bez obzira na to kojoj skupini pripada, dijete s teškoćama ostvaruje svoje pravo na osobni kurikulum.

Različita djeca imaju različite potrebe i očekivanja. Ovaj okvir ima za cilj podržati osobe s teškoćama u razvoju učinkovite obrazovne potpore koja odgovara njihovim potrebama. Djeca s teškoćama imaju različite potrebe. Na njihove potrebe utječu njihove različite sposobnosti i osobni interesi. Neki zahtijevaju stalnu obrazovnu podršku, dok su drugi privremeno ograničeni. (MZO, 2017) ²

² Ministarstvo znanosti i obrazovanja (MZO) 2017. godine objavljuje dokument naziva „Nacionalni dokument okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama“, kojim se određuju kurikulumski aspekti odgoja i obrazovanja djece i učenika s teškoćama te čini osnovu za primjenu svih nacionalnih kurikuluma, područja kurikuluma, predmetnih kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema kod djece/učenika s teškoćama.

Odgoj i obrazovanje djece s teškoćama kroz povijest

Odgoj i obrazovanje djece kroz povijest nije imalo nikakvu važnost, te su djeca rođena s posebnim potrebama bila izolirana od ostalog društva. Prihvatanje i tolerancija prema djeci s teškoćama nije bilo, smatrani su nesposobnima za ratovanje, ali i za rad. Razvojem društva, dolazilo je do sve veće zainteresiranosti okoline za osobe s teškoćama, najčešće radi potrebe da im se pomogne funkcionirati u svakodnevnom životu.

Prve ustanove koje se zanimaju za rad s djecom s teškoćama se javljaju u 17. i 18. stoljeću nakon otkrića spisa liječnika i pedagoga Jean-Marc Itarda iz 1802. i 1806., koji govore o brizi i odgoju dječaka pronađenom u šumi. Kasnije su se i ostali pedagozi sve više angažirali u integriranju djece s oštećenjem vida, ali i djece s intelektualnim teškoćama.

Prva ustanova za slijepu djecu otvorena je u Parizu, a 1895. godine se otvara prva ustanova za slijepu u Hrvatskoj, koja također predstavlja prvu ustanovu za slijepu u južnom dijelu Europe. U sklopu ustanove za slijepu djecu 1903. godine u Zagrebu se otvara odjeljak za djecu s intelektualnim teškoćama.

Veliki pomak u razmišljanju okoline o osobama s teškoćama u razvoju dešava se u 50-tim godinama 20.-og stoljeća. Prema Zrilić i Brzoja (2013), u to vrijeme međunarodna organizacija OECD predstavlja tri modela odnosa prema djeci i osobama s teškoćama u razvoju:

a) medicinski model (70-te godine 20. stoljeća) govori o tome kako su osobe s teškoćama u razvoju vrsta problema te da bi se oni trebali prilagoditi okolini. Zbog ovakvog razmišljanja javljaju se brojne specijalne službe koje nastoje otkloniti ili ublažiti teškoću. Ako tijekom postupka specijalnih ustanova ne dođe do napretka ta se djeca odvajaju od obitelji i zajednice te odlaze u posebne ustanove u kojima im je kontakt sveden samo na „stručno“ osoblje, a njihove potrebe su potpuno zanemarene.

b) model deficita (70.-ih i 80.-ih godina 20.-og stoljeća), naglašava važnost otkrivanja teškoće, ali se i dalje bazira na onome što osoba ne može te se teškoća pokušava otkloniti. U ovo vrijeme se još javlja proces integracije o kome će se govoriti nešto malo više u daljnjem tekstu.

c) socijalni model (s kraja 90-tih godina 20.-og stoljeća) govori o društvenoj diskriminaciji osoba s teškoćama u razvoju te kako ta diskriminacija utječe na njih. Socijalni model se zalaže za to da se ne treba negirati postojeća teškoća kod određene osobe, ali da se trebaju ugasiti predrasude koje okolina ima prema toj osobi. Oni se zalažu za rekonstruiranje sustava te naglašavaju prava pojedinca. Iz ovog stajališta dolazi do razvoja inkluzije koja naglašava jednakost svih ljudi te njihovu pripadnost .

Ovaj model, koji zahtijeva jednaka prava odgoja i obrazovanja za sve ljude bez obzira na to da li imaju pojedinu teškoću ili ne, dobiva veliku potporu svjetskih organizacija poput UNESCO-a i Ujedinjenih naroda što rezultira: Deklaracijom o pravima osoba s mentalnom teškoćom (UN, 1971), Deklaracijom o pravima osoba s posebnim potrebama (UN, 1975), Konvencijom o pravima djeteta (UN, 1989). Ovi zahtjevi vrlo brzo postaju i propisani zakoni koji se javljaju 60-tih godina prošlog stoljeća u Švedskoj, a u Hrvatskoj se javljaju tek 1980. godine (Zrilić i Brzoja, 2013,144-145).

Djeca s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja

Djeca s invaliditetom su djeca s dugotrajnim posebnim potrebama. Odnose se na urođene i stečene tjelesne uvjete. Njihova priroda zahtijeva posebne profesionalne metode za izražavanje i razvoj zadržanih sposobnosti djece i stjecanje kvalitetnijeg kontinuiranog obrazovanja iz života. U usporedbi s vršnjacima, ova djeca imaju izraženije razvojne poteškoće pa im trebaju posebni oblici pomoći u nastavi. Izraz "teškoće u razvoju" odnosi se na različite vrste i stupnjeve različitih urođenih i stečenih oštećenja, poput sluha, vida, govorne komunikacije, invaliditeta, mentalne retardacije, raznih ozljeda mozga, oštećenja mišića i živaca (cerebralna paraliza) ili problema u komunikaciji i nesposobni svladavanja socijalne vještine (autizam). Djeca s teškoćama u razvoju koja ulaze u krug djece s posebnim potrebama zahtijevaju poseban tretman i puno sudjelovanje odgojitelja. "Posebne potrebe" odnose se na potrebe djece s teškoćama u razvoju za funkcionalnom kvalitetom u svakodnevnom životu. To se uglavnom odnosi na zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, ali se odnosi i na odgoj, obrazovanje, medicinsku skrb i integraciju osobe u širu zajednicu (proces socijalizacije).

Postoji nekoliko mogućnosti za odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju u predškolskim ustanovama- segregacija, integracija (djelomična i potpuna) i inkluzija.

Segregacija

Sustav izolacije za djecu s teškoćama u razvoju koji se odnosi na njihovo odvajanje od društvenog okruženja i stavljanje u posebne obrazovne skupine ili ustanove na temelju njihovih glavnih prepreka (djeca s autizmom, Down sindromom, cerebralnom paralizom ...). Podjela te djece u zasebne odgojno obrazovne skupine ima određene prednosti, uglavnom zato što se obrazovne, zdravstvene i druge aktivnosti organiziraju za djecu s istim razvojnim teškoćama, pa im je obrazovni plan u potpunosti prikladan. Istodobno, sustav izolacije također ima očite nedostatke, uglavnom zbog nedostatka društvenog kontakta sa zdravom djecom i nedovoljnog sudjelovanja u zajedničkim aktivnostima. Dugoročno, odvajanje djece s teškoćama u razvoju i njihovo svrstavanje u skupine za posebno obrazovanje dovest će do značajnog smanjenja i osiromašnja njihovih sposobnosti socijalizacije. Sustav segregacije uglavnom naglašava posebne

poteškoće (poremećaje ili disfunkcije) i traži vanjsku pomoć za rješavanje problema. Istodobno, značajnu pozornost treba posvetiti stručnjacima i drugom osoblju koji bi djeci trebali pružiti potrebnu stručnu pomoć. U takvim situacijama može se dogoditi da se dijete previše oslanja na datu pomoć što dovodi do znatnog smanjenja njegovog truda i socijalne motivacije. Samom činjenicom da ovaj odgojno obrazovni pristup može dovesti do pasivnosti djeteta, u današnje vrijeme se on skoro i ne koristi. (Mikas i Roudi, 2012).

Integracija

Kao potpuna suprotnost segregacije javlja se novi pedagoški model integracija (integrirano obrazovanje). Nasuprot segregacije koja je izdvajala dijete s teškoćama u razvoju iz grupe, integracija se bavi smještanjem djece s teškoćama u grupe u kojima su djeca bez teškoća u razvoju. Samim time dijete s teškoćama u razvoju se integrira u aktualni obrazovni sustav kako bi se prilagodilo svakodnevnim radnim i životnim aktivnostima. Ovaj proces od djeteta s teškoćama u razvoju zahtjeva prilagodbu ostaloj djeci. Kvaliteta i uspjeh integracije ovisi o samom djetetu i o njegovoj sposobnosti prilagodbe. Ali, s obzirom na nemogućnost integriranja svakog djeteta u potpunosti, stvara se djelomična integracija kao kombinacija ova dva modela.

Djelomična integracija je kombinacija segregacije i inkluzije. Dakle, dijete dio predviđenog vremena provodi u igri i ostalim zajedničkim aktivnostima s redovitom djecom, dok drugi dio vremena provodi kroz specijalistički rehabilitacijski program (defektolog, logoped, psiholog, psihijatar) koji je usklađen s njegovim razvojnim (individualnim) potrebama. (Mikas i Roudi, 2012).

Inkluzija

Najviša pedagoška poveznica između djece bez teškoća u razvoju i djece s teškoćama u razvoju je inkluzivno obrazovanje. Inkluzivno obrazovanje uglavnom uključuje uključivanje sve djece u odgojne skupine radi podmirivanja njihovih osnovnih potreba, bez obzira na razvojne poteškoće, talente, društveno-ekonomsko podrijetlo itd. Suprotno integraciji, koja fokus stavlja na mjestu (stanje) inkluzija svoj fokus stavlja na proces. Karakteristika inkluzije je proizvesti osjećaj pripadnosti i zajednice u određenoj skupini, a ne kao kod integracije koja se temelji na fizičkoj bliskosti. Inkluzija zahtijeva

veći stupanj poštivanja djece s teškoćama u razvoju, tretirajući ih kao potpuno ravnopravne sudionike u obrazovnom procesu i pružajući stalnu osobnu pomoć kad je to potrebno (Mikas i Roudi, 2012).

Kod inkluzije, kao najprikladnijeg oblika uključivanja djece s teškoćama u redovni odgojno-obrazovni sustav, ističu se različiti razvojni potencijali djeteta, a ne naglašavaju njihovi nedostaci. Stoga se može reći da se uspješnost inkluzije očituje u tome da su sva djeca aktivno uključena i u njemu i sudjeluju, prema njihovim sposobnostima i razvojnim mogućnostima.

Smjernice za planiranje i izradu individualiziranih kurikuluma

Da bi se osigurala što bolja pomoć djeci s teškoćama potrebno je kontinuirano pratiti njihov razvoj (socioemocionalni, kognitivni, tjelesni, jezični, govorni, komunikacijski). Tako svako dijete sa teškoćama zahtijeva svoj individualni kurikulum.

Individualizirani kurikulum (IK) pisani je dokument koji je sastavni dio predmetnog kurikuluma i usmjeren je na pojedinog učenika. Prilikom sastavljanja individualiziranog kurikuluma bitno je dobro procijeniti početno stanje djeteta, planiranje individualizirane podrške u odgojno-obrazovnom programu te vrednovanje usvojenosti programa.

1. Početna procjena odgojno-obrazovnih potreba učenika

Početna provjera stanja djeteta provodi se u prva četiri tjedna, odnosno u tom periodu odgajatelj utvrđuje djetetove mogućnosti i vještine. Osim kroz promatranje samog djeteta veliku ulogu imaju roditelji, koji kažu za djetetovu teškoću i upoznaju odgajatelja sa samom „slikom“ djeteta, i stručni suradnici, koji pomažu odgajatelju prilikom prikupljanja podataka, pisanja kurikuluma, ali i samim praćenjem djeteta kroz njegov daljnji napredak.

Prvo mora doći do procjene djetetovih dosadašnjih znanja i vještina jer su one osnova za njegov daljnji napredak. Kada se utvrde znanja i potrebe djeteta, osim onih osnovnih kao što je sigurnost, potrebno je utvrditi njegove dodatne potrebe s ciljem poticanja djetetovog samoostvarenja. Na samom kraju, prije pisanja kurikuluma, moramo utvrditi djetetove interese te odrediti poticaje koji će pridonijeti usavršavanju istih te samim time motivirati dijete na daljnji razvoj.

2. Planiranje individualiziranih postupaka, vrednovanja i prilagodbi učenja i poučavanja

Svrha ovog koraka je omogućavanje razvoja svakog djeteta prema njegovim interesima i mogućnostima.

Prema prikupljenim podacima iz prethodnog koraka određuje se razina složenosti odgojno-obrazovnog programa. Većina programa će biti ista kao i za ostalu djecu, ali će se mijenjati načini rada u odnosu na njih. Ako se desi da odgajatelj primijeti da dijete nije usvojio sve što je trebalo prethodno, uvodi to u individualizirani kurikulum i provodi s djetetom aktivnosti koje će mu omogućiti usvajanje tih znanja i vještina sve u svrhu njegovog napretka.

3. Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda

Ovim postupkom se utvrđuje učinkovitost individualiziranog kurikulumu iskazanu kroz uspješnost djetetova usvajanja odgojno-obrazovnog programa. Vrednovanje je prilagođeno djetetu na koje se odnosi te tako dolazi do mogućnosti ravnopravne provjere stečenih odgojno-obrazovnih ishoda. Prilagodbe vrednovanja usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda treba planirati istodobno s aktivnostima kojima će se napredak postizati.

Rezultati vrednovanja pokazuju napredak djeteta i njegovu usvojenost ishoda. Ako se dobiju nezadovoljavajući rezultati treba se utvrditi zašto je došlo do njih te na temelju njih planirati novi plan rada s djetetom.

Uloga nositelja kurikuluma

Za stvaranje kurikuluma potrebna je suradnja odgajatelja, ravnatelja, stručnih suradnika, liječnika i njihovo partnerstvo s roditeljima i vanjskim suradnicima ako je to potrebno. U ovim odnosima izuzetno je važno povjerenje između ustanove i roditelja da bi moglo doći do kvalitetnog partnerstva. Tim partnerstvom radi se na dobrobiti djeteta, postavljaju se određene uloge prilikom odgoja i obrazovanja djece s teškoćama.

Za uspješno provođenje odgojno-obrazovne prakse potreban je tim za podršku kojeg čine odgajatelji, stručni suradnici, roditelji djeteta s teškoćama i pomagači. Koordinator rada stručnog tima se mijenja u odnosu na potrebe djeteta (logoped, edukacijski rehabilitator i dr.). Ako ustanova u svom timu nema osobu koja bi bila koordinator tu ulogu preuzima pedagog ili psiholog koji je u stalnoj komunikaciji sa vanjskim stručnim suradnikom.

U dječjim vrtićima odgajatelji rade izravno s odgojno-obrazovnim skupinama uključujući i djecu s teškoćama u razvoju. U sklopu toga, njihova uloga je:

- pratiti psiho-fizički razvoj djece, postignuća i ponašanja u svakodnevnim situacijama učenja
- upoznati tim za podršku s uočenim razlikama i uputiti vanjske stručnjake zajedno s roditeljima na temelju djetetove poteškoće
- provođenje inicijalnih procjena, bilježenje odgojno-obrazovnih procesa u kojima je sudjelovalo dijete s teškoćama i bilježenje djetetovih postignuća
- sudjelovanje u izradi individualiziranih kurikuluma
- mijenjanje i prilagođavanje radnog okruženja, postupaka, metoda i oblika rada prema specifičnim potrebama djece s teškoćama u razvoju te surađivanje s timom za podršku na izradi i primjeni individualiziranih materijala za učenje
- stvaranje dobre emocionalne atmosfere za uključivanje djece u teškoćama.

Sadržaj individualnog program odgoja i obrazovanja za ranu dob djece

Obrazac individualnog programa može se razlikovati u različitim vrtićkim sredinama, ali posjeduje neke zajedničke sastavnice. Da bi se izradio individualni program za pojedino dijete sa teškoćama prema Zakonu o odgoju i obrazovanju osoba s teškoćama, treba uzeti u obzir pet područja, a to su: tjelesne sposobnosti pojedinca, komunikacijske sposobnosti, sposobnosti mišljenja, socijalno i emocionalno ponašanje te razvojni i odgojno-obrazovni napredak.

Također treba odrediti „jake“ strane određenog djeteta npr. za što ima dar, talent i sposobnost te ga usmjeravati u tom pravcu. Određeno dijete npr. sa slušnim teškoćama više je orijentirano vizualnim tehnikama poput slikarstva ili fotografije. Odgajatelj treba odrediti koju korist dijete s teškoćama ima od određenog odgojno obrazovnog procesa kojeg provodi (određeno dijete treba naučiti da osobu s kojom razgovara treba gledati u oči).

Kada odgajatelj u skupini ima dijete s teškoćama, važno je odrediti kako godišnje, tako i kratkoročne ciljeve. Godišnji ciljevi bi trebali biti individualizirani i povezani sa potrebama određenog djeteta. Cilj je da odgajatelj odabere određenu aktivnost i s tim svrsi shodno određujemo što će dijete raditi i okolnosti u kojima će nešto raditi (dijete s govornim teškoćama slikovno će se izraziti koju aktivnost želi raditi u slobodno vrijeme). Godišnji cilj odgajatelj ostvaruje se uz niz kratkoročnih ciljeva koji se moraju moći pratiti i mjeriti. Ostvarenjem svih kratkoročnih ciljeva odgajatelj dolazi samim time i do ostvarenja godišnjeg cilja. U ostvarenju godišnjeg cilja odgajatelj može koristiti dodatne predmete i pomagala koja bi pomogla djetetu u lakšoj interakciji s ostalim vršnjacima i olakšavanju svakodnevnih aktivnosti.

U konačnici u radu s djetetom s teškoćama nema nikakvog jamstva da će se zamišljeni ciljevi i ostvariti. To su jednostavno ciljevi kojih se treba držati i na kojima će se raditi. Da bi se u predškolskoj ustanovi moglo pomoći treba razumjeti svako dijete i ne postavljati pred njega prevelike i nemoguće ciljeve, već ustrajati na malim pomacima, kako bi djeca napredovala prema svojim sposobnostima.

U nastavku rada, navest ćemo primjere teškoća s kojima se najčešće susreću odgajatelji u svom radu u vrtićkim grupama.

Autizam

Autizam je rijedak poremećaj mozga koji zbunjuje stručnjake i roditelje još otkad je prvi put prepoznat. Općenito rečeno, autistično dijete pokazuje mnoge simptome slabe senzorne obrade, kakvi se vide u djece s minimalnim moždanim poremećajem, te je i njegova interakcija s fizičkom okolinom, adekvatno tome, slaba. Međutim, autistično dijete ima dodatne probleme, i u senzomotoričkim, ali i u ostalim područjima. (Ayres, 2002,191)

Autizam karakterizira nedostatak povezanosti s drugim ljudima, uz moguću iznimku od jedne ili dvije bliske osobe. Ako autistično dijete uči govoriti, njegov je govor često ograničen. Nadalje, autistično dijete ima emocionalne probleme. Ponekad ima premalo osjećaja i jedva da pokazuje ljubav ili strah, dok neka djeca postaju vrlo osjećajna. (Ayres, 2002.)

Inkluzija djece s autizmom

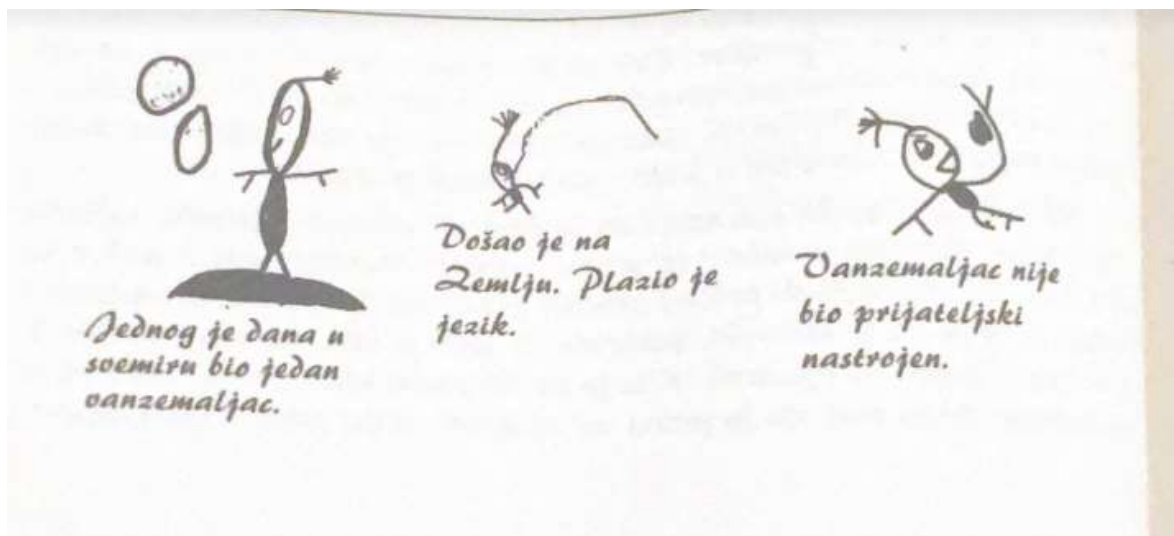
Andrew: zaokupljen pojedinostima

Prema autorima Kostelnik i sur. (2004) slijedi priča o dječaku Andrew koji je pohađao šesti razred osnovne škole i ima tipične simptome autizma. Kad je nervozan njiše se naprijed-natrag, ali je također izuzetno zanimljiv. Ljudi ga prepoznaju po tome što ih sve nasmijava. Njegova majka govori da ga često uspoređuju s likom Dustin Hoffmana iz filma "Kišni čovjek" koji glumi autističnog čovjeka koji je uz to i „savant³“, ali njegova majka se nije baš slagala s tim. Kroz razgovor majka govori da se Andrew rodio kao potpuno zdravo dijete, pri rođenju se nije dalo naslutiti na nikakve probleme. Do njegove druge godine sve je teklo kroz normalan razvoj, li tada majka primjećuje da Andrew postaje odsutan. S obzirom da je i sama pedagog odlučila je potražiti pomoć jer je posumnjala na autizam. Kada su otišli u bolnicu Andrew je morao proći veliki broj pretraga. Proglasili su ga kao dijete s autizmom s razvojnim poremećajem. Tokom tih

³ osoba koja posjeduje izvanrednu sposobnost u određenom području, na primjer u matematici, ali su mu ostale sposobnosti nerazvijene

pretraga upoznali su pedijatricu koja je željela obaviti još neke dodatne pretrage. Među tim pretragama našao se i uzorak dubokog tkiva s kojim su dokazali nedostatak mitohondrija. Time su shvatili zašto njegov mozak ne dobiva dovoljno energije za rad i službeno ga proglasili autističnim djetetom. Kada je napunio tri godine Andrew je krenuo u vrtić za djecu s posebnim potrebama kojeg je pohađao svako drugo jutro. S obzirom da se njegov govor nije popravljao Andrew, kada napuni pet godina, kreće s vitaminskom terapijom. Pokušavajući s određenim kombinacijama vitaminskih tableta nisu dobili neki značajni pomak. Uvođenjem vitamina K Andrew počinje pričati, te počinje slagati rečenice koje sadrže više od dvije riječi. Dolasci u vrtić su bili dosta problematični. Andrew je jako plakao, čvrsto se držao za majku i nije htio ići u zgradu. Odgajateljice su svako jutro morale doći do automobila, uzeti ga i odvesti u vrtić, no kada bi došao u skupinu sve je bilo uredno. Ovakvi ispadi se nisu samo dešavali prilikom dolaska u vrtić. Andrew je često kroz odrastanje imao ispade na što ljudi nisu gledali sa razumijevanjem. Njegova majka, prije svakog odlaska izvan kuće, mu je po nekoliko puta ponavljala da oni sada idu negdje da bi se on počeo spremati i da bi krenuo sa njom. Zbog tih ispada i osude okoline njegova majka nije posustala nego ga je nastavila voditi među ostale ljude jer je smatrala to jako korisnim za njega. U njegovom životu se desio velik broj prekretnica. Prva je bila činjenica da se uz pomoć odgajateljice odviknuo pelena. Samom činjenicom da se odviknuo pelena, osim velikog olakšanja roditeljima, Andrew je sam mogao ići u vrtić sa vrtićkim autobusom i provesti pola dana u vrtiću. Druga velika prekretnica je početak složenijeg govora u njegovoj petoj godini, te sam odlazak u redovni vrtić godinu dana prije škole. Prvi dan odlaska u novi vrtić Andrew je prihvatio vrlo lako na oduševljenje njegove majke. Prilazio je djeci, ali kao da je nedostajalo same interakcije s njima. Polaskom u školu Andrew dobiva asistenticu. Ona mu je bila draga, ali mu nije bila draga činjenica što je stalno s njim. Tako joj je jednom, prije sata glazbenog, rekao da ostane ispred na što je ona pristala jedino ako će slušati učiteljicu. Andrew je to i učinio, ali jedan dan je napravio scenu te ga je učiteljica poslala na hodnik. Od tog momenta Andrew je uvijek bio dobar tokom nastave, a na glazbeni je išao sam. To mu je dalo osjećaj samostalnosti i pripadnosti.

Andrew je bio prvo dijete s autizmom koje je pohađalo ovu školu, ali svi su se trudili da on to ne osjeti. Jedan dan djeca su ga nagovorila da napravi jednu nestašnu radnju, što je on i učinio. Ravnateljica ga je odmah pozvala na razgovor i objasnila mu a to ne smije raditi. On joj je odgovarao samo sa „da“ i „ne“, ali se vidjelo da ju razumije. Osim sa njim ravnateljica je razgovarala sa svim razredima u školi. Drugi neugodan incident je bio kada su ga zadirkivali zašto ide doma sa sestrom te se taj problem riješio jednako brzo kao i prošli. Međutim nisu se samo neugodne situacije dešavale. U školu je došao dopis da svako dijete napiše priču i najbolju će doći odglumiti glumci u predstavi. Nitko nije znao da se njegova priča natječe sve dok glumci nisu došli u školu zamaskirani u svemirce. Svi su navijali za njegovu priču i pljeskali mu, a on je bio pun sebe i važan.

Slika 1 Stranica priče o svemircima dječaka Andrew (prema autorima Kostelnik i sur., 2004)

Kroz njegovo odrastanje Andrew je prošao velik broj stručnih osoba koje su se više ili manje brinule o njemu. U vrtiću je imao odgajateljicu koja je znala riješiti njegove ispade. Svaki put kad je bio uzrujan ona bi ga odvela u pijesak dok se ne smiri i kada bi se to desilo on se mogao vratiti natrag u grupu i nastaviti normalno s aktivnosti. U prvom razredu je imao mladog učitelja, studenta, koji je shvatio njegovu ljubav prema crtanju te je više poticao izrade priča nego samo pisanje riječi. Sva su djeca uživala u tome pa tako i sam Andrew koji je čak napravio priču o dinosaurima. Njegova logopedica je shvatila da ne voli sam biti sa njom te je često uključivala njegove prijatelje u individualne sate govora i tako brže napredovala. Osim ovih lijepih imao je ružno iskustvo u kom je odgajateljica napisala pismo majci da ga ne dovodi na završnu

predstavu jer od njega nema nikakve koristi. To je jako povrijedilo majku i nije se oporavila od tog događaja.

Vrlo važna činjenica u radu s djecom poput njega je ta da je vrlo bitna komunikacija između roditelja i odgajatelja. važno je pomno poslušati roditelja i što ima reći za svoje dijete. Potrebno je odgovarati na sva pitanja roditelja pa čak i ona koja ne postavi. Kao odgajatelj važno je pokazati roditelju da smo dobro upoznati s djetetom, njegovim navikama, ali da smo ga još spremni upoznavati, prilagođavati mu se, ali i raditi na njegovom napretku(Kostelnik i sur., 2004).

Govor kod djece rane i predškolske dobi

Glas to jest govor je osnovni način komunikacije među ljudima, a njegov razvoj je kompliciran proces koji se događa pod utjecajem različitih čimbenika. Govor je društveni fenomen njegov razvoj moguć je samo socijalizacijom. Da dijete bude gospodar govora najprije mora imati organski temelj za svoj razvoj. To znači djeca trebaju dobro slušati (usvajati ritam i intonaciju kroz slušanje). Također je i bitno da imaju dobro razvijenu percepcijsku sposobnost, dobro razvijena sposobnost razlikovanja zvukova i jezičnih vještina. Zbog govora i inteligencije, pamćenja, koncentracije ni razum se ne može se poticati sam već se mora poticati razvojem drugih mentalnih funkcija. Za dijete je najbliže i najprirodnije okruženje njegova obitelj, ona ima najvažniju ulogu u procesu razvoja djetetova jezika, kada su u pitanju obiteljski čimbenici.

Na razvoj govora utječu mnogi čimbenici. Spori razvoj govora odnosi se na zaostajanje u razvoju govora, najčešći je tijekom treće ili četvrte godine života. Djeca mogu razumjeti riječi oko sebe, ali koriste rečenice koje nisu prikladne za stvarnu dob. U toj dobi djeci bi trebale biti prikazane gramatički ispravne rečenice koje se sastoje od par riječi, kako bi se išlo od jednostavnijih prema složenima. Ako i nakon toga dijete i dalje ima poteškoća s govorom tj. ako se to produži i nakon četvrte godine života, tada možemo govoriti o govoru koji nije dovoljno razvijen. Nerazvijena djeca govore kasnije od svojih vršnjaka te znaju puno manje riječi od njih. Imaju ograničen rječnik i kratke rečenice. Redoslijed riječi u rečenici je neobičan, često mijenjaju mjesta slogovima. Zbog svega toga oko njihov je govor teže razumljiv okolini (Starc i sur., 2004)

Razvoj govora u dječjem vrtiću

Polaskom djeteta u vrtić komunikacija postaje još važnija jer je za neometano uključivanje u odgojno-obrazovni proces bitno da dijete ovladava kvalitetnim izražavanjem vlastitih misli i osjećaja. Ako odgajatelj djecu doživljava kao sposobne, razborite i inteligentne ljude, koji uče surađujući s drugima, tada će na ovaj način izgraditi svoju praksu i prepustiti djetetu izgradnju vlastitih aktivnosti koje će potaknuti dijete na namjernu interakciju s drugom djecom i odraslima. Da bi dijete razvilo govor, potrebno je da osjeti kako je prihvaćeno, voljeno, te da svakako, treba znati da može

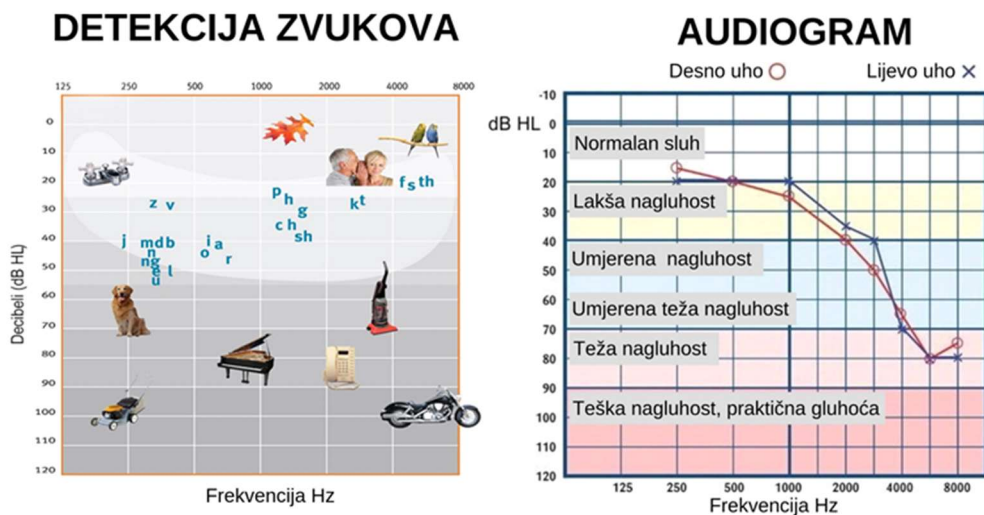
izraziti svoje misli i podijeliti svoje ideje . Dijete bi se trebalo osjećati kao da su odrasli oko njega otvoreni um, koji se postiže poticanjem djeteta da istražuje svijet oko sebe, poticanjem djeteta na postavljanje pitanja, samo donošenje zaključaka. Uloga odgajatelja je promatrati dijete i podržavati njegova nastojanja da razumije svijet oko sebe. Komunikacija se između odgajatelja i djeteta postiže socio-emocionalnom vezom, a napreduje i razvija se kroz nesmetanu komunikaciju i igru, učenje životnih kvaliteta i vrijednosti. Da bi se u odnosu između odgajatelja i djeteta stvorila interakcija govorom, potrebna je organizacija odgojno-obrazovne ustanove u kojoj će biti zadovoljena potreba djeteta za kvalitetni razvoj govora . Najbitnije je za početak da se dijete osjeća sigurno te da se stvori povjerenje između njega i odgajatelja kako bi došlo do kvalitetne komunikacije. Kad dijete osjeti da pripada zajednici u kojoj boravi , ako osjeti da je okruženje u kojemu se nalazi puno ljubavi, ostvariti će značajni napredak u govoru.

Iako odgajatelj ima veće znanje nego samo dijete on ga treba gledati kao osobu koja ima pravo na svoje mišljenje, osjećaje, ali i posebno shvaćanje svijeta koje je samo na njemu. Njegova uloga je također u tome da o njemu ovisi razvoj kvalitetne komunikacije djeteta. (Velički, 2009).

Sluh kod djece u ranoj i predškolskoj dobi

U djece, rano otkrivanje oštećenja sluha putem probira može donijeti blagotvorne rezultate liječenja i rehabilitacije. U Europskoj uniji je u tijeku EUscreen vision&hearing projekt koji za svrhu ima usporediti probir na oštećenje vida i oštećenja sluha u svim zemljama Europske unije i razviti priručnik koji će predložiti učinkovit model koji poštuje posebne uvjete svake zemlje. U Hrvatskoj je prvi sveobuhvatni pregled neonatalnog oštećenja sluha (SPNOS) započeo 2002. godine. Od 2005. godine sve su bolnice provodile ovaj pregled prema istom protokolu, koji može otkriti rana oštećenja urođenih i perinatalnih razdoblja. Učestalost oštećenja sluha u djece raste s godinama, a djeca s progresivnim, stečenim i kasnim oštećenjem sluha, ako se ne prepoznaju, ući će u obrazovni sustav s ozbiljnim nedostacima. Trenutno se u Hrvatskoj sveobuhvatni probir ne provodi u predškolskoj dobi nego tek u šestom ili sedmom razredu osnovne škole (Mateša-Anić i sur., 2021).

SLUH

AUDIOBM

Slika 2 Prikaz detekcije zvukova i audiogram, prenesena s <https://www.audiobm.eu/hr/naglušost/>

Razvojne osobitosti učenika sa oštećenjem sluha

Postoji više stupnjeva oštećenja sluha (blagi, umjereni, umjereno teški te potpuna gluhoća) koji mogu biti samo na jednom ili na oba uha. Samo oštećenje sluha donosi i druge teškoće, odnosno način na koji dijete čuje ima odraz na sami izgovor riječi. Osim izgovora riječi pojavljuje se i problem razumijevanja pročitanih riječi jer ih dijete čuje drugačije od onoga što piše. Djeci koja imaju teža oštećenja sluha pomažu slušni aparatići i kohlearni implantati. Unatoč prije spomenutim pomagalima djeca s teškoćama sluha i dalje mogu slabije čuti i krivo razumjeti riječi. Djeca kojima ne pomažu ni pomagala, odnosno gluha djeca koja se služe znakovnim jezikom, u svom vrtićkom obrazovanju imaju pravo na prevoditelja koji će sa njima komunicirati na znakovnom jeziku. Zbog teškoće koju ova djeca imaju u njihovom daljnjem obrazovanju može doći do lošijeg uspjeha, ali to nije zbog njihovih intelektualnih sposobnosti, već same jačine teškoće koju posjeduju od samog rođenja. Iako neka djeca teškoću mogu dobiti i u kasnijoj dobi (MZO, 2017).

Kod razvoja komunikacije djece s oštećenjem najvažniju ulogu imaju roditelji jer su oni prvi kontakt djeteta. U slučaju djeteta koje ima umjereno teški oblik gluhoće ono ima izrazito neefektivnu i siromašnu komunikaciju s roditeljima. Sama niska komunikacija može izazvati strah kod roditelja zbog nemogućnosti razumijevanja vlastitog djeteta. Zbog smanjene komunikacije s roditeljima djeca s teškoćama imaju i slabije razvijenu socijalnu interakciju, zbog čega i ne mogu „vježbati“ regulaciju svojih emocija.

Znakovni jezik

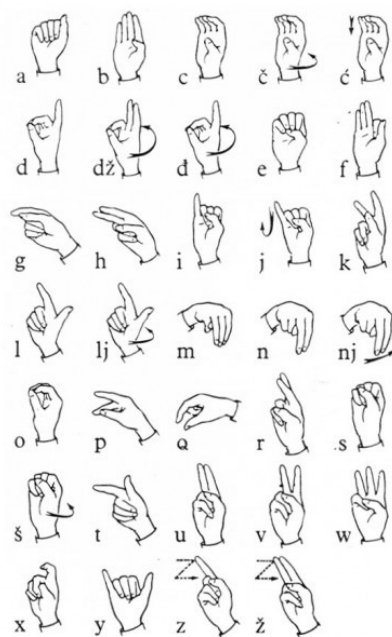
U hrvatskom jeziku postoje dvije vrste znakovne abecede, a to su:

a) dvoručna znakovna abeceda koja je određena posebnim položajem prstiju obje ruke, a oponaša velika tiskana slova hrvatske abecede.

Slika 3 Dvoručna hrvatska abeceda

b) jednoručna hrvatska abeceda je zapravo proširena verzija engleske abecede.

Slika 4 Jednoručna hrvatska abeceda

U nastavku je prikazan obrazac urednog razvoja govora kod djece u dobi od 0-5 godina prema važećim standardima⁴

Obrazac urednog razvoja slušanja i govora

Dob	Slušanje	Govor
0-3 mj	<ul style="list-style-type: none"> – uznemiri se na jake zvukove – mijenja brzinu sisanja na zvuk – širi oči, primiruje se i smiješi kada čuje poznati glas 	<ul style="list-style-type: none"> – glasa se dugim vibrirajućim samoglasnicima u gode – dok mu se obraćate, često ispušta zvukove – plače različito za različite potrebe
4-6 mj	<ul style="list-style-type: none"> – reagira na glazbu gugutanjem – očima traži izvor zvuka – zapaža zvučne igračke – odgovara na promjene vašeg glasa 	<ul style="list-style-type: none"> – glasa se različitim glasovima, uključujući p, b i m – vokalizira uzbuđenje i nezadovoljstvo – glasa se grleno kad ostane samo ili se igra s vama
7-12 mj	<ul style="list-style-type: none"> – okreće se i gleda u smjeru zvuka – uživa u zvukovima igračaka i zveckalica – sluša dok mu se govori – raduje se brojalicama i pjesmicama – prepoznaje i razumije česte riječi – počinje odgovarati na naloge 	<ul style="list-style-type: none"> – brbljanje uključuje duge i kratke skupine glasova – služi se govornim glasovima, a ne plačem, kako bi zadobilo i održalo vašu pažnju – oponaša različite govorne zvukove – govori 1 do 2 riječi sa značenjem, iako ih još ne mora jasno izgovarati
1-2 god	<ul style="list-style-type: none"> – pokazuje imenovane slike u slikovnici – na zahtjev pokazuje dijelove tijela – slijedi jednostavne naredbe i razumije jednostavna pitanja – sluša jednostavne priče, pjesmice i brojalice 	<ul style="list-style-type: none"> – svaki mjesec govori sve više riječi – koristi se pitanjima od 1 do 2 – sastavlja po dvije riječi – koristi se različitim suglasnicima na početku riječi
2-3 god	<ul style="list-style-type: none"> – razumije razlike u značenju riječi – slijedi dva zahtjeva 	<ul style="list-style-type: none"> – ima riječ za gotovo sve stvari i pojmove – koristi se rečenicama od 2 do 3 riječi i postavlja pitanja – govor je većinom razumljiv poznatom krugu slušača – često traži predmete imenujući ih ili na njih obraća pažnju ako se spomenu

⁴ Obrazac preuzet sa stranice Dječjeg vrtića Tratinčica iz Zagreba <https://dv-tratincica.eu/>

<p>3-4 god</p>	<ul style="list-style-type: none"> – čuje vas i kad ste u drugoj sobi – čuje TV ili radio na isto glasnoći kao i ostali članovi obitelji – razumije jednostavna pitanja 	<ul style="list-style-type: none"> – govori o događajima u vrtiću i kod prijatelja – govor je najčešće razumljiv i nepoznatima – služi se brojnim rečenicama koje imaju 4 i više riječi – obično govori s lakoćom bez ponavljanja slogova ili riječi
<p>4-5 god</p>	<ul style="list-style-type: none"> – voli kraće priče i odgovara na jednostavna pitanja vezana uz njih – čuje i razumije većinu rečenog kod kuće ili u vrtiću 	<ul style="list-style-type: none"> – služi se pravilnim rečenicama – zna prepričati priču ili događaj – lako komunicira s ostalom djecom i odraslima – većinu glasova izgovara pravilno

Udruge za odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju

Veliku ulogu u podršci djeci s teškoćama i njihovim roditeljima imaju udruge koje inicirajući različite rehabilitacijske, edukacijske i informacijske aktivnosti za djecu, roditelje osiguravaju što bolju uključenost i poboljšanje kvalitete života. U radu su navedene samo dvije udruge radi primjera kako se može pomoći djeci s teškoćama.

Udruga „MI“

Udruga „MI“ je humanitarna udruga koja je fokusirana na poboljšanje života djece s teškoćama. Kroz razne radionice za djecu i roditelje i savjetovanja za njih te pružanje psihosocijalne pomoći udruga želi potaknuti svijest o načinu života djece s teškoćama. Osim pomoći roditeljima kroz radionice i savjetovanja udruga nudi mogućnost poludnevnog boravka te organiziranje slobodnog vremena osoba koje koriste njihove usluge. Udruga se bavi volonterskim radom te je osnovana 1998. godine u Požegi. Za provedbu svojih projekata i programa udruga se služi donacijama i sredstvima koja dobivaju od okolnih institucija. Rad udruge je u cijelosti volonterski.

Udruga „HOĆU-MOGU“

Udruga „HOĆU-MOGU“ Pazin je udruga koju su osnovali roditelji djece s teškoćama u siječnju 2015. godine te djeluje na području cijele Istarske županije. Udruga je osnovana ne samo iz želje roditelja da svojoj djeci učine svakodnevicu što ljepšom i ugodnijom nego i njihova briga za osiguravanje što ljepše i bolje budućnosti svojoj djeci. Udruga vodi projekt „Samostalnost je naša budućnost“ koji svojim korisnicima, adolescentima od 12 i više godina, želi što više olakšati prijelaz iz roditeljske kuće u samostalni život. U projektu trenutno sudjeluje 10 adolescenata te se sam projekt odvija kroz četiri faze koje bi, po mišljenju stručnjaka, olakšale samo osamostaljivanje djece.

Zaključak

Odgoj i obrazovanje djece s teškoćama kao i sam odnos prema njima se mijenjao kroz godine. Potrebe djece s teškoćama sve više su dolazile do izražaja i sve se više brinulo o njihovoj inkluziji među vršnjake i društvo u cjelini. Inkluziji je, kao pokretu uključivanja, prethodila je separacija ili izdvajanje, a nakon toga integracija djece koja se provodila kroz obuhvaćanje, sudjelovanje ili pripadanje djece s teškoćama. Radi toga je važno ustrajati u osmišljavanju individualiziranih kurikuluma koji su prilagođeni točno određenom djetetu i njegovoj teškoći u cilju djetetovog napretka i njegovog osobnog samoostvarenja. Djeca s teškoćama u redovitom odgojno-obrazovnom procesu trebaju dodatnu potporu i primjeren program i prilagodbe s ciljem stvaranja kreativnoga i poticajnoga okruženja za njihovo uključivanje u redovne dječje vrtiće.

Upoznavanjem djeteta i njegove okoline, odgojitelji stječu potrebne informacije o kojoj je teškoći riječ i koliko ta teškoća utječe na sam razvoj djeteta te sposobnostima i potrebama, koje su bitne za daljnji rad i njegov napredak. Uključivanje djece s teškoćama u vrtićke skupine djece urednog razvoja, pozitivno utječe i na svu ostalu djecu.

Odgojitelji se tijekom studija upoznaju s teškoćama koje su prisutne kod djece, ali im svakako nedostaje znanja o metodama rada i prilagodbi aktivnosti pojedinoj teškoći.

Zbog različitih vrsta teškoća različite su potrebe djece. Odgojno-obrazovni sustav pokušava zadovoljiti svako dijete pojedinačno. U prilagodbi i provedbi odgojno-obrazovnih ishoda veliku ulogu imaju cijeli tim stručnjaka i roditelji samog djeteta, ali i udruge koje pružaju pomoć i podršku kako djeci, tako i roditeljima. Na taj način osiguravaju se djeci s teškoćama uvjeti za odrastanje u skladu s njihovim mogućnostima i potrebama. Inkluzivno obrazovanje temelji se na osiguranju uvjeta, koji u redovitom vrtićkom okruženju, zajedno s vršnjacima, omogućuje djeci s teškoćama stjecanje što više očekivanih postignuća.

Sažetak

Danas u svijetu postoji velik broj djece s teškoćama, ali i djece s posebnim potrebama. Djeca s teškoćama su sastavni dio društva. Upoznavanjem njihovih potreba, uključivanjem u zajednicu pridonosimo njihovoj socijalizaciji. Uz roditelje u ranoj dobi djeteta veliku ulogu imaju odgajatelji koji su svaki dan uz dijete i aktivno sudjeluju u njegovom napretku. O djetetovom stanju ih obavještavaju roditelji te uz njih i cijeli stručni tim dolazi do prilagodbe odgojno-obrazovnih ishoda koji se trebaju ostvariti u određenoj godini djetetova života. U odgoju te djece vrlo je važno pratiti njihove interese i potrebe te raditi što više kroz područje koje ih zanimaju kako bi ih motivirali i za ostala područja. Odgojno-obrazovni sustav prati pojedino dijete i o uspješnosti ishoda govori nam sam napredak djeteta, a sve se radi u svrhu ostvarenja tog cilja.

Ključne riječi: dječji vrtić, odgojitelj, inkluzija.

Summary

Today, there are a large number of children with disabilities in the world, but also children with special needs. Children with disabilities are an integral part of society. By meeting their needs, joining the community, we contribute to their socialization. In addition to parents at an early age, educators who are with the child on a daily basis and actively participate in his or her progress play an important role. Parents inform them about the child's condition, and with them the entire professional team adjusts the educational outcomes that need to be achieved in each year of the child's life. In the upbringing of these children, it is very important to follow their interests and needs and work as much as possible through the area that interests them if they would motivate them for other areas as well. The educational system monitors the individual child and the child's progress tells us about the success of the outcome, and everything is done to achieve this goal.

Key words: kindergarten, kindergarten teacher, inclusion.

Literatura

Ayres, A.J. (2002). *Dijete i senzorna integracija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Kostelnik, M.J., Onaga, E., Rohde, B., Whiren, A. (2004). *Djeca s posebnim potrebama: priručnik za odgajatelje, učitelje i roditelje*. Zagreb: Educa.

Mikas, D. i Roudi, B. (2012). Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju ustanovama predškolskog odgoja. *Paediatr Croat*, 56 (1),207-214.

Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (NN 063/2008).

Zrilić, S. i Brzoja, K. (2013). Promjene u pristupima odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama. *Magistra Jadertina*, 8 (1), 141-153.

Mateša-Anić, D., Velepich, M., Kresina, S., Maržić, D., Šepić, T., Radobuljac, K. i Ćuš, N. (2021). Probir na oštećenje sluha u predškolskoj/školskoj dobi. *Medica Jadertina*, 51 (Suplement), 42-42.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja – MZO (2017). Nacionalni dokument okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama. Preuzeto s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Okviri//Okvir%20za%20poticanje%20i%20prilagodbu%20iskustava%20u%C4%8Denja%20te%20vrednovanje%20postignu%C4%87a%20djece%20i%20u%C4%8Denika%20s%20te%C5%A1ko%C4%87ama.pdf>

Starc, B., Ćudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Velički V. (2009). Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. *METODIKA: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 10, 80–91.

Udruga "MI". Preuzeto s <https://www.mi-udruga.hr/>

Udruga „HOĆU-MOGU“. Preuzeto s <https://hocu-mogu.hr/>

Popis slika

Slika 1 Stranica priče o svemircima dječaka Andrew (prema autorima Kostelnik i sur., 2004)	16
Slika 2 Prikaz detekcije zvukova i audiogram prenesena s https://www.audiobm.eu/hr/nagluhost/	20
Slika 3 Dvoručna hrvatska abeceda	22
Slika 4 Jednoručna hrvatska abeceda	22